

Jasno so izrisani tlorisi naselij, pomembnejše stavbe, zlasti cerkve, gradovi, pristave, trdnjave, obzidja in kapelice so narisane v delno poševni perspektivi.

V tej publikaciji vizualna plat zemljevidov ni posebej predstavljena, kazalo pa bi jo obdelati v naslednjem zvezku, še zlasti vidno izpostaviti legendo znakov, ki se pojavljajo na karti. Karte niso izdelane na osnovi enotne triangulacijske mreže, vendar precej realno predstavljajo ozemlje.

Glavnina te publikacije so popisi kart. Vsebinjejo imena krajev, njihovo medsebojno oddaljenost, izraženo v urah hoda, omenjene so vse pomembne zgradbe, opisane vse vode, ceste, pešpoti, vsi okoliški hribi, njihova poraščenost z gozdovi in grmičevjem. Narejeni so bili za vojaške potrebe, zato je v njih poudarjena zlasti prehodnost terena, njegova obvladljivost in možnosti vojaške nastanitve. Bilo je kar nekaj popisovalcev slovenskega ozemlja, predstavljene sekcije so poleg še neugotovljenega popisovalca popisovali podporočnik Szorh in nadporočnik Megyes. Popisi so rubrični, a slogovno in količinsko precej različni. Slovenski prevod je tiskan vzporedno nemškemu in ju lahko primerjamo. Spremenjen je v tekoči zapis, naslovi rubrik, ki se pri posameznih zapisovalcih nekoliko razlikujejo, so na začetku vsake sekcije, v tekstu pa skrajšani in poenoteni. Ko razbiramo karte, opazimo, da so na njih imena krajev zapisana drugače, pa tudi cerkva, kapelice in gradov je več, kot jih je v popisu. Zato je njihova podrobna obdelava v končnem tisku nujna.

Večino toponimov je prevajalka Majda Ficko lokalizirala, tiste, ki jih ji ni uspelo najti, je označila z vprašajem.

Indeks je pomemben del te publikacije. Po abecednem redu so razvrščeni vsi kraji, vode, hribi, gozdovi, doline, cerkve in gradovi iz izvirnika /ti so tiskani krepke/ in prevoda, tako da so upoštevane vse variante zapisa. Slovenska imena so "razložena" z nemškim in obratno. Vsakemu imenu je pripisana sekcija in stran publikacije, kjer se pojavlja, in kratica iz legende (k- za kraj, c- za cerkev...). Navedimo primer: *Treffen*, k 215-Trebnje 106, 109, 111: Trebnje, kraj, v originalu *Treffen* se pojavi v sekciji 215, v naši publikaciji pa na str. 106, 109 in 111. Z istim imenom je označena tudi cerkev-c, grad-g.

Ker je izvirni tekst nemški, verjetno pa tudi zaradi pričakovane odmevnosti ob izdaji tega vira v tuji strokovni javnosti, je tudi uvodni del preveden v nemški jezik, saj, kakor Felix Bister, vodja ljubljanske izpostave Avstrijskega inštituta prijazno nagovarja bralca v uvodni besedi, naj ta publikacija "potrjuje mnogostranske učinke stoletja dolge avstrijske-slovenske skupnosti".

Pomen tega zgodovinskega vira se bo pokazal ob njegovi vsakokratni uporabi, dejstvo pa je, da je to prva takšna izdaja na Slovenskem in že to govori njej v prid.

Mojca Grubnar

Majda Smole, Vicedomski urad za Kranjsko, 13. stoletje - 1747, 4. del: Cerkevne zadeve, lit. L, Ljubljana 1994, Publikacija Arhiva Republike Slovenije, Inventarji, Serija: Arhivi državnih in samoupravnih organov in oblastev, Zvezek 4/4, 481 str.

O pristojnostih Vicedomskega urada za Kranjsko na cerkvenem področju in o načelih popisovanja gradiva oziroma izdaje inventarja, ki ga je pripravila pokojna arhivska svetnica Majda Smole, sem spregovoril pri predstavitvah prvega zvezka v Zgodovinskem časopisu, 41 (1987), 193-194, (črke A-H) ter drugega in tretjega zvezka v internem glasilu Arhiva Republike Slovenije Obvestila, številka 1/1990, 32-33 (črka G in črke I-K, oba zvezka izšla 1989). Vsi štirje do sedaj objavljeni zvezki in še dva predvidena, so del celote in jih je zato težko ločeno obravnavati, ne da bi se človek pri tem ponavljal. Poudarim naj le, da je stvarni uvod k celotnemu delu napisala še avtorica sama in ga objavila v prvem delu te obsežne publikacije (str. V.-XII.). Ta uvod je pred uporabo gradiva Vicedomskega urada nedvomno koristno prebrati.

Četrty zvezek prinaša torej črko L in je s tega vidika še posebej dragocen in pomemben za slovensko prestolnico, saj se obe verziji krajevnega imena, slovenska Ljubljana in nemški Laibach začneta na črko L. Razen štirih izjem, in sicer župnija Lindar v Istri - Nemci uporabljajo italijansko obliko imena Lindaro, župnija Lož - nemško Lass, župnija Sevnica - nemško Lichtenwald in cistercijska opatija Kostanjevica - nemško Landstraß, se večina gradiva v pričujočem inventarju nanaša na cerkvene ustanove v Ljubljani. Zaradi pomena in vloge, ki sta jo obe ustanovi odigrali v mestu in tudi širše v slovenski zgodovini, moramo med njimi na prvem mestu omeniti ljubljansko škofijo in njen stolni kapitelj. Ko človek nekoliko prelista knjigo in se ustavi pri posameznih geslih, se mu seveda postavi vprašanje po upravičenosti časovne opredelitve v naslovu inventarja. Gradiva iz 13. stoletja v objavljenem inventarju preprosto ni. In s tega vidika je njegov naslov seveda zavajajoč, ker raziskovalce od inventarja pričakuje preveč. Samo nekaj primerov: prvi dokument za ljubljansko škofijo, ki je bila ustanovljena leta 1461/62, torej v drugi polovici 15. stoletja, je v pričujočem inventarju šele iz leta 1578, torej iz druge polovice 16. stol., kar je z ozirom na obetaven naslov inventarja nedvomno velika zamuda. Isto velja tudi za ljubljanski stolni kapitelj. Nekoliko boljše se odreže ena najstarejših slovenskih župnij Lož. Za beneficij sv. Petra v tej župniji najdemo v inventarju prepise treh dokumentov iz leta 1428, 1429 in 1447, žal pa v inventarju ni povedano, kdaj so ti prepisi nastali (str. 66). Za župnijo sv. Petra zunaj mesta (v inventarju je pomotoma rečeno sv. Peter v Ljubljani), ki prav tako sodi med najstarejše slovenske župnije, pa najdemo prvi dokument šele iz leta 1595.

Gradivo vicedomskega urada za Kranjsko, na katerega opozarja Majda Smole v 4. zvezku svojega inventarja, nam nudi nedvomno zelo dragocen vpogled v duhovno strukturo Ljubljane od druge polo-

vice 16. do sredine 18. stoletja. Od redovnikov so v Ljubljani delovali (navajam jih po datumih njihovega prihoda v Ljubljano in ne po vrstnem redu, kot so razvrščeni v inventarju) naslednji redovi:

Kot prvi so se leta 1242 v Ljubljani naselili Manjši bratje sv. Frančiška, vendar o njih v inventarju ne najdemo nobenega zapisa, pač pa o frančiškanih, ki so prišli v Ljubljano leta 1491. Pred frančiškani so že vsaj od leta 1314 v Ljubljani delovali avguštinci eremiti, leta 1597 so prišli v Ljubljano jezuiti, leta 1606 kapucini, leta 1656 klarise, leto dni kasneje bosonogi avguštinci, leta 1702 uršulinke, leta 1738 pa so usmiljeni bratje zaprosili vladarja za dovoljenje, da bi smeli odpreti v Ljubljani špital za revne bolnike. Dovoljenje se je zataknilo očitno pri ljubljanskih mestnih oblasteh, tako da so usmiljeni bratje lahko začeli s svojim delom šele v času Jožefa II. Preseneča pa nas, da ni nobenega dokumenta o nemškem viteškem redu, ki se je v Ljubljani naselil vsaj leta 1228 ter imel v Ljubljani svojo šolo in bolnišnico za gobave bolnike.

V fondu viceodomskega urila je tudi dragoceno gradivo za beneficij božjega groba v ljubljanski stolnici (v knjigi je beneficij zmotno imenovan "beneficiatna opatija", v naslovu, str. 11, in v kazalu, str. 3), o grajskem, mestnem in stolnem beneficiju (slednja sta seveda identična) in o ljubljanskem dvornem špitalu.

Kljub navedenim pomanjkljivostim pa se pridružujem mnenju uredništva, da je "potrebno objavo inventarja izpeljati do konca" (str. 5). Zato bi se ARS in še posebej uredniškemu odboru rad zahvalil za opravljeno delo. Rad bi se jim zahvalil za njihovo prizadevnost, da delo naše pokojne kolegice ni obležalo "kot mrtev kapital" na zaprašenih policah arhivskega skladišča, ampak postopoma prihaja med nas v knjižni obliki in nam tako omogoča hitrejši stik s fondom, ki je izredno dragocen in pomemben za slovensko zgodovino.

France M. Dolinar

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka

Uredništvo portala Sistory nima soglasja avtorja za objavo članka